

tük volt a nagyilondai rabbi, Paneth József, akinek végül családja kilenc tagjával együtt sikerült biztonságba kerülnie Romániában. Más, kevésbé szerencsés zsidókat elfogtak és keresztény segítőikkel együtt megbüntettek.⁴²

Szilágysomlyó. A Szilággy vármegyei zsidók gettósítását azoknak a tisztviselőknek az irányítása és felügyelete alatt végezték, akik részt vettek az április 26-i, Szatmárnémetiben tartott értekezleten. Ezek: Gazda Endre alispán, Sréter János zilahi polgármester, Udvari József szilágysomlyói polgármester, Mariska György alezredes, a vármegyei csendőralakulat parancsnoka, Elek Ferenc, zilahi rendőrfőnök és Pethes István szilágysomlyói rendőrfőnök. Báró Jósika János, Szilággy vármegye főispánja azonnal lemondott, amint Gazda tájékoztatta az értekezleten hozott döntésekről.⁴³ Egyike volt azon kevés magyar főtisztviselőknek, akik nyilvánosan kiálltak a zsidóellenes akciók ellen – ezeket erkölcsstelennek és törvénytelennek ítélve. Utódjának, Szilágy Lászlónak, akit a Sztójay-kormány nevezett ki, ilyen aggályai nem voltak – teljes erővel működött közre a zsidóellenes intézkedések megvalósításában.

Nem sokkal Szatmárnémetiből való visszatérésük után az értekezlet résztvevői a főispáni hivatalban összeültek Sámi Béla vármegyei főjegyzővel, dr. Suchy Dezsővel és dr. Molnár Ferencsel, Szilággy vármegye, illetve Szilágysomlyó tiszti főorvosával, Krasznay Lászlóval, Somlyói járás főszolgabírájával és Kemecey Istvánnal, Szilágysomlyó városi főmérnökével, hogy kijelöljék a gettó helyét. Először a Báthory utca és a szilágysomlyói zsinagóga környékére gondoltak, végül azonban a várostól kb. 5 km-re lévő somlyócsehi Klein-téglagyárban állapodtak meg.

A zsidók összegyűjtését Szilágysomlyón közvetlenül Pethes István irányította; Zilahon Elek Ferenc. A vármegye többi részén a műveletet Gazda irányította, a közvetlen parancsnok Mariska György alezredes volt. Az érintett nagyobb hitközségek közé tartozott a tasnádi⁴⁴ és a krasznai. Május 6-ára 7200 zsidó került a gettóba, köztük 313-an Zilahról.⁴⁵ Az akció tetőpontján a gettónak 8500 lakója volt.

Noha a bizottságok buzgón végezték a zsidók összegyűjtését, Ferenczy bizonyos nehézségekről panaszkodott, amelyek abból adódtak, hogy „az akcióba illetéktelenek is befolytak”. Ezek azonban elűltek, alighogy ide irányították át egy zilahi csendőrtisztet. A Ferenczy által említett egyik nehézség az volt, hogy az egyik zsidó poggyászában gránátot fedeztek fel.⁴⁶

A téglagyár területe mocsaras és sáros volt. A téglaszárító színeknek, ahová a zsidókat beszállásolták, nem volt faluk, s területük csupán 700 m × 200 m volt. Emiatt a gettó lakóinak majdnem a fele kénytelen volt a sza-